

Defensie Ondersteuningscommando
Ministerie van Defensie

Week van de Koloniale Geschiedenis

Lichaam & Geest

4 t/m 10 oktober 2026

programma

MUSEUM

BRONBEEK

Week van de Koloniale Geschiedenis

In de tweede week van oktober organiseert Museum Bronbeek zijn jaarlijkse Week van de Koloniale Geschiedenis. De Week van de Koloniale Geschiedenis is een hotspot van de Maand van de Geschiedenis en het thema dit jaar is: Lichaam & Geest.

Het draagt ons door het leven heen en komt in alle vormen en maten: ons lichaam. Het brengt ons niet alleen plezier en kracht, maar kan ook ten prooi vallen aan ziekte, ongemak of schaamte.

Tijdens de Week van de Koloniale Geschiedenis bekijken we het thema Lichaam & Geest vanuit verschillende invalshoeken: hoe werd er in de koloniale tijd gekeken naar de fysieke en de psychische mens? Hoe werkte kolonialisme door op de lichamen van mensen in de kolonie? Hoe hielden ideeën over psychologie verband met koloniale overheersing? En hoe kijken we vandaag de dag tegen deze vraagstukken aan?

Aanmelden voor de lezingen

De lezingen zijn gratis. Het is wel noodzakelijk om u aan te melden voor de lezing. Zo bent u verzekerd van een plaats.

U kunt de lezingen via onze website vinden of via de QR-code hieronder.

Wilt u tussen de lezingen door dineren in de Kumpulan? Vergeet dan niet om tijdig te reserveren via de website: www.kumpulan.nl.

Programma 2026

Zondag 4 oktober

15:00 uur Ellen Klinkers, *Naar een leven in vrijheid. De afschaffing van de slavernij in Suriname*

19:00 uur Geertje Mak, *Zending in Nieuw-Guinea. Tussen begeestering en praktijk (1863-1906)*

Maandag 5 oktober

15:00 uur Jan Folkerts, *Tussen Surabaya en Stadskanaal. Een gekleurde geschiedenis van de Veenkoloniën*

19:00 uur Marens Engelhard, *De 'Javaanse psyche'. Een familiegeschiedenis van koloniale psychiaters in Nederlands-Indië, 1900-1945*

Dinsdag 6 oktober

15:00 uur Ineke Joosten, *Herkomst onbekend. Wat kan materiaalonderzoek toevoegen?*

19:00 uur Menucha Latumaerissa, *Wie was het meisje van Aru?*

Woensdag 7 oktober

15:00 uur Leo van Bergen, *Onzekerheid, angst, zuinigheid. Lepra en leprabestrijding in Nederlands-Indië 1814-1942*

19:00 uur Larissa Schulte Nordholt, *Koloniale ideeën over planten en mensen op Sumatra en in Wageningen, 1909-1920*

Donderdag 8 oktober

15:00 uur Maarten Manse, *Van koppensnellen tot hoofdgeld. Het belaste lichaam in Nederlands-Indië*

19:00 uur Leendert van der Valk, *Vergeten plekken, vergeten mensen*

Vrijdag 9 oktober

15:00 uur Koos-Jan de Jager, *Gehoorzaam aan God, tot de laatste man. De militaire geestelijke verzorging tijdens de Indonesische Onafhankelijkheidsoorlog*

19:00 uur Sanneke Brouwers, *Ervaringen van gewetensnood bij veteranen*

Zaterdag 10 oktober

15:00 uur Roderick Bouman, *Verscheepte planten & Indonesische tuinen. Gedigitaliseerde beelden uit de negentiende eeuw*

19:00 uur Pieter van Wingerden, *De Natuurkundige Commissie in Nederlands-Indië (1820-1850)*

Naar een leven in vrijheid

De afschaffing van de slavernij in Suriname

Door Ellen Klinkers

Vanaf de kolonisatie in de zeventiende eeuw tot aan de afschaffing van de slavernij in de negentiende eeuw was Suriname als plantagekolonie volledig afhankelijk van arbeid door slaafgemaakte mensen. Naar schatting werden tussen 1651 en 1863 zo'n 220.000 Afrikanen gedwongen naar Suriname gebracht. Bovendien werd in Suriname een groot aantal kinderen in slavernij geboren. Slavernij, verzet en ontvluchtingen waren al die tijd onlosmakelijk met elkaar verbonden. Toen op 1 juli 1863 de slavernij werd afgeschaft – gevolgd door tien jaar staatstoezicht – werden de verhoudingen in Suriname niet langer bepaald door slavernij. De samenleving werd bovendien complexer door de komst van contractarbeiders uit Azië.

In deze presentatie bespreekt Ellen Klinkers hoe zowel het koloniaal bestuur als de vrije Creoolse bevolking de samenleving vorm gaven, laverend tussen behoud en verandering, ofwel tussen nieuwe vormen van controle en een leven in vrijheid. Hoe wordt de zoektocht naar de stem van slaafgemaakte en vrije Creoolse mensen in het historisch onderzoek voortgezet?

Over de spreker

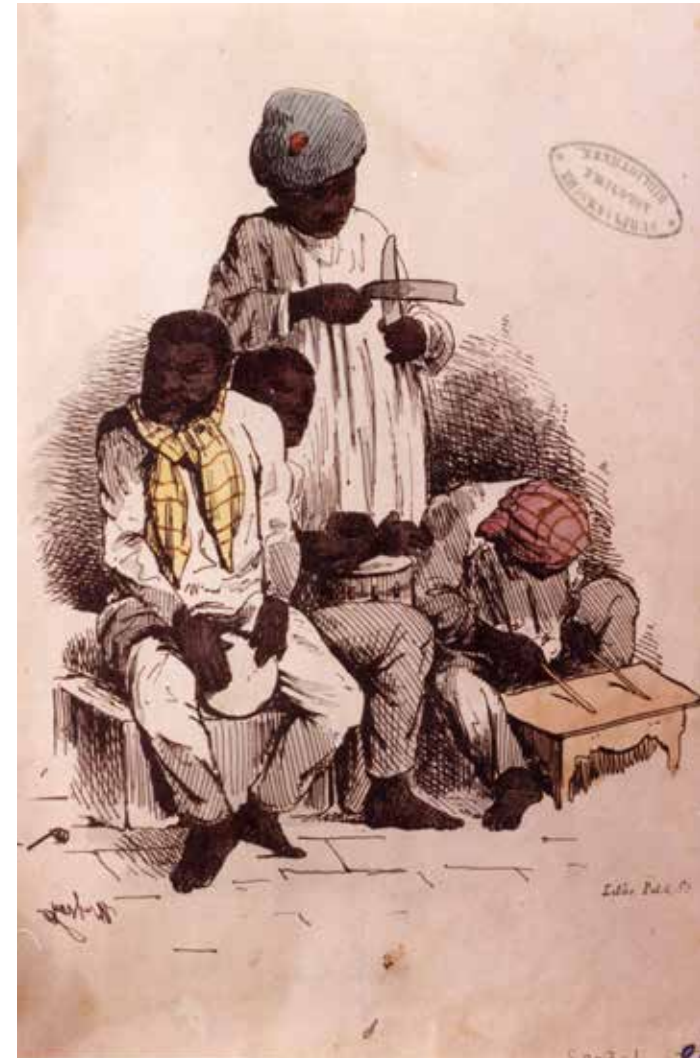
Ellen Klinkers promoveerde op en publiceerde over de afschaffing van de slavernij in Suriname. Daarna schreef zij een boek over de koloniale politie in Suriname. Zij onderzocht hoe de politieorganisatie gestalte kreeg in relatie met de staatkundige en maatschappelijke ontwikkelingen tussen 1863 en 1975. Verder schreef zij een boek over *De troepenmacht in Suriname*, de TRIS, en is zij co-auteur van een studie over de ramp met de Van Imhoff voor de kust van Sumatra op 19 januari 1942.

Zondag 4 oktober

15:00 uur: Lezing (inloop vanaf 14:30)

16:00 uur: Vragen

16:30 uur: Einde

Afbeeldingen

1. Portretfoto: Ellen Klinkers
2. Afbeelding: Théodore Bray, een groep muzikanten op een plantage, 1850 (Stichting Surinaams Museum).

Zending in Nieuw-Guinea

Tussen begeestering en praktijk (1863-1906)

Door Geertje Mak

Halverwege de negentiende eeuw streek een groep idealistische zendingsechtparen neer in Nieuw-Guinea. Daar adopteerden ze Papoeakinderen om ze tot het protestantisme te bekeren en opnieuw op te voeden. Ze kochten deze kinderen uit (lokale) slavernij.

Hoe konden deze zendingsechtparen overleven in een land waar Europeanen zich nog nooit hadden gevestigd? Hoe kwamen ze in aanraking met de bevolking? Met zulke vragen in het achterhoofd belandde Geertje Mak bij zendingsvrouwen en hun praktijken, bij Papoeapleegkinderen die in hun huishoudens werden opgenomen, en bij pogingen Papoea's te leren leven zoals zijzelf leefden. Vanuit een diep geloof waren zendelingen toch vooral ook bezig met materiële zaken. En bleken ze meer met kolonialisme te maken te hebben dan ze zelf dachten.

Over de spreker

Geertje Mak is hoogleraar gendergeschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam en senior onderzoeker bij NL-Lab (KNAW). Zij publiceerde in 2024 *Huishouden in Nieuw-Guinea. Zending en het kolonialisme van goede bedoelingen*. (AUP/Walburg Pers). Zij was mede samensteller van het speciale nummer

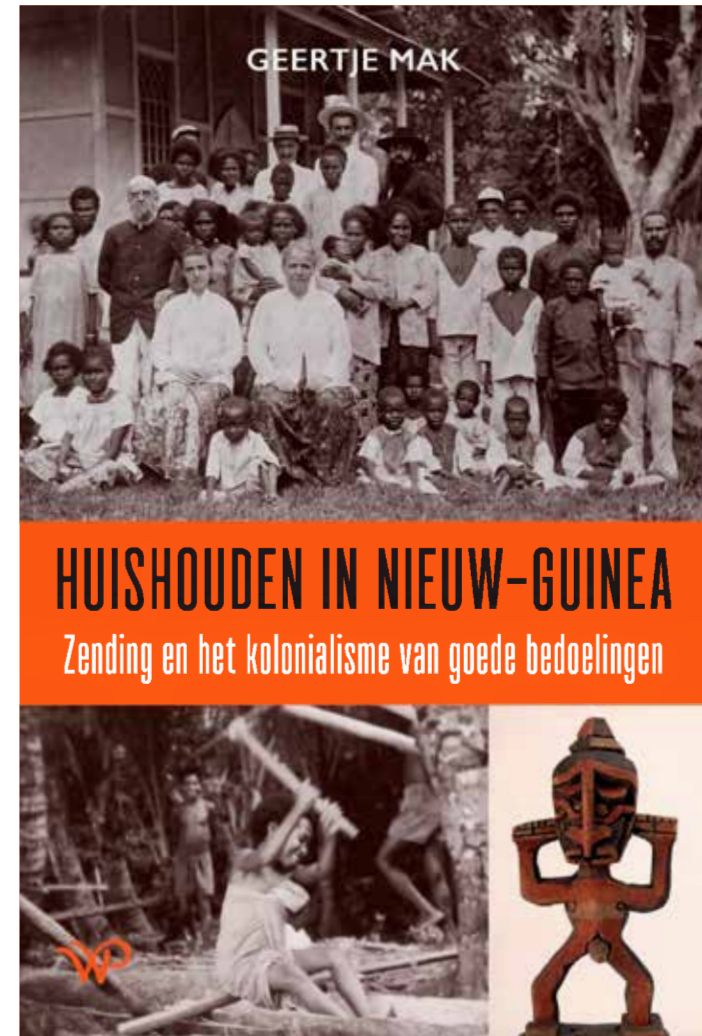
Child Separation van de BMGN-Low Countries Historical Review, en leidt samen met Marit Monteiro het gelijknamige project over institutionele jeugdzorg in Nederlands-Indië en Indonesië.

Zondag 4 oktober

19:00 uur: Lezing (inloop vanaf 18:30)

20:00 uur: Vragen

20:30 uur: Einde

Afbeeldingen

1. Portretfoto: Geertje Mak (foto: Gillesen)
2. Afbeelding: omslag *Huishouden in Nieuw-Guinea* (Walburg Pers, 2024).

Tussen Surabaya en Stadskanaal

Een gekleurde geschiedenis van de Veenkoloniën

Door Jan Folkerts

Het is 1810. Een jongen van zeven of acht jaar oud komt aan in Veendam, na een lange reis vanaf Surabaya. Hij is ergens in de Indische archipel als kleuter door mensenhandelaren geroofd en tot slaaf gemaakt. Een Nederlandse luitenant-kolonel koopt hem en brengt hem naar Nederland. Hier krijg hij de naam 'Jan van Oost'. Hij wordt opgenomen in het huishouden van de ouders van de militair, waarschijnlijk om als knecht te dienen. Wat treft hij aan in de veenkoloniën? Hoe zal zijn leven verder verlopen?

Jan is een van de eerste mensen van kleur in de veenstreken. In *Tussen Surabaya en Stadskanaal* vertelt zijn nazaat, Jan Folkerts, zijn verhaal en de verhalen van nog veel meer familieleden uit de veenkoloniën. Het verhaal omspant meerdere eeuwen en voert ons via het leven van Jan van Oost, de sociale strijd van zijn nazaten en de wereldoorlogen tot het heden.

Over de spreker

Jan Folkerts (1953) studeerde vroegmoderne geschiedenis in Groningen. Hij vervulde uiteenlopende functies in de erfgoedsector en bij de lokale overheid en publiceerde eerder onder andere over de geschiedenis van Noord- en Oost-Nederland en over koloniaal New York. In 2023 promoveerde

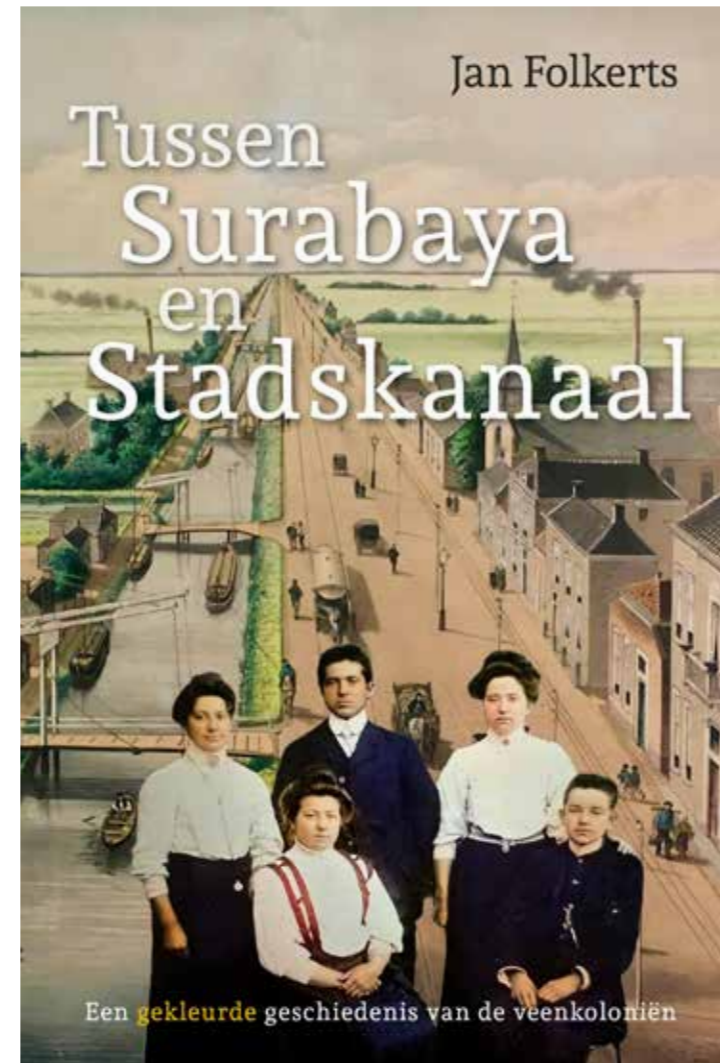
hij aan de Vrije Universiteit op de biografie van Herman Warner Muntinghe.

Maandag 5 oktober

15:00 uur: Lezing (inloop vanaf 14:30)

16:00 uur: Vragen

16:30 uur: Einde

Afbeeldingen

1. Portretfoto: Jan Folkerts
2. Afbeelding: omslag *Tussen Surabaya en Stadskanaal* (Uitgeverij Passage, 2026).

De 'Javaanse psyche'

Een familiegeschiedenis van koloniale psychiaters in Nederlands-Indië, 1900-1945

Door Marens Engelhard

Rond 1920 introduceerden Nederlandse psychiaters in Nederlands-Indië theorieën over de zogenaamde 'Javaanse psyche'. Ze stelden dat Javanen 'kinderlijk en impulsief' waren, en waarschuwden daarom tegen een snelle onafhankelijkheid van de kolonie. Deze ideeën, verpakt als wetenschap, werden omarmd door conservatieve politici en genootschappen. Indonesische artsen en psychiaters protesteerden fel en krachtig tegen deze racistische theorieën.

In *De 'Javaanse psyche'* bespreekt Marens Engelhard hoe psychiatrie in Nederlands-Indië samenhangt met de koloniale samenleving. Via brieven en dagboeken vertelt hij in deze lezing over het leven van zijn grootvader, Chris Engelhard, die van 1919 tot 1926 als psychiater op Java werkte, diens vrouw Amy en hun gezin. Deze familiegeschiedenis geeft een indringend inzicht in een onbekend hoofdstuk van het koloniale verleden.

Over de spreker

Marens Engelhard (1955) studeerde Moderne Aziatische Geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam en werkte circa tien jaar op diverse projecten in Zuidoost Azië. Vanaf 2010 tot 2022 was hij achtereenvolgens directeur van het Stadsarchief Amsterdam en het Nationaal Archief in Den Haag.

Maandag 5 oktober

19:00 uur: Lezing (inloop vanaf 18:30)

20:00 uur: Vragen

20:30 uur: Einde

Afbeeldingen

1. Portretfoto: Marens Engelhard (foto: C.F. Engelhard)
2. Afbeelding: Wajang topeng masker van Panji, een legendarische prins, voor 1912. Maker onbekend (collectie Museum Bronbeek, 2010/12/02-1-43243).

Herkomst onbekend

Wat kan materiaalonderzoek toevoegen?

Door Ineke Joosten

De herkomstgeschiedenis van objecten uit een koloniale context staat volop in de aandacht. Een aspect waar bij herkomstonderzoek nog niet veel aandacht aan gegeven is, is een analyse van de materialen waaruit het object is samengesteld. Dit kan informatie toevoegen over de herkomst en ontstaansgeschiedenis van een object. In juni was het Rijkserfgoedlaboratorium van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) met het mobiele lab op bezoek bij Museum Bronbeek. We hebben een aantal interessante objecten onderzocht waar de conservatoren van Bronbeek vragen over hadden. De resultaten zullen in deze lezing worden besproken.

12

Over de spreker

Ineke Joosten is senior onderzoeker bij het Rijkserfgoedlaboratorium van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). Zij is ruim twintig jaar werkzaam bij de RCE en verantwoordelijk voor het onderzoek aan cultureel erfgoed objecten met de Scanning Elektronen Microscopie gekoppeld aan een Energie Dispersieve X-Ray detector (SEM-EDX). Zij heeft veel ervaring met de analyse (en interpretatie van de resultaten) van (archeologische) objecten van metaal, glas en keramiek, en textiel.

Dinsdag 6 oktober

15:00 uur Lezing (inloop vanaf 14:30)

16:00 uur Vragen

16:30 uur Einde

13

Afbeeldingen

1. Portretfoto: Ineke Joosten
2. Afbeelding: Mediacentrum Defensie

Wie was het meisje van Aru?

Door Menucha Latumaerissa

In de collectie van het Wereldmuseum Leiden bevinden zich de stoffelijke resten van een meisje uit de Aru-archipel. Volgens de inventariskaart van het Wereldmuseum werden deze stoffelijke resten van de Aru-eilanden meegenomen tijdens de Snellius-expeditie van 1929-1930. De expeditie verrichtte onderzoek op het gebied van oceanografie, geologie, mariene biologie en meteorologie. Tijdens deze expeditie nam een van de leden van de wetenschappelijke staf, prof. dr. Hilbrand Boschma (1893-1976), de stoffelijke resten van het meisje uit Aru mee en 'schonk' ze aan het Wereldmuseum Leiden.

Lang was onduidelijk wie zij was. Daar hoopt een team onderzoekers, onder wie Menucha Latumaerissa, verandering in te brengen. Met het oog op mogelijke repatriëring reisde het team af naar de Aru-archipel om te onderzoeken wie het meisje was en waar ze vandaan kwam. In deze lezing vertelt Latumaerissa over de geschiedenis van de Snellius-expeditie, het meisje van Aru en het lopende onderzoek.

Over de spreker

Menucha Latumaerissa is onderzoeker van koloniale objecten en voorzitter van de stichting Budaya Kita (onze cultuur). De stichting zet zich in voor het herstel van historische banden en rechtvaardigheid, voor behoud van cultuur en geschiedenis. Menucha Latumaerissa zette zich onder andere in voor de repatriëring van de Tanimbar-schedels uit het anatomisch Museum Vrolik, die plaatsvond in november 2024.

Dinsdag 6 oktober

19:00 uur: Lezing (inloop vanaf 18:30)

20:00 uur: Vragen

20:30 uur: Einde

Afbeeldingen

1. Afbeelding: Hr.Ms. opnemingsvaartuig *Willebrord Snellius* tijdens de Snellius-expeditie 1929-1930. Ter rede van het eiland Ternate, 1929 – 1930 (collectie NIMH 2173-477-026).

Onzekerheid, angst, zuinigheid

Lepra en leprabestrijding in Nederlands-Indië 1814-1942

Door Leo van Bergen

Terwijl westerse mogendheden in de negentiende eeuw hun koloniale rijken uitbreiden en verstevigen, laait een discussie op over een eeuwenoude ziekte: lepra. Ook in Nederlands-Indië ontstaat er bezorgdheid over de verspreiding en de bestrijding ervan. In zijn lezing neemt Leo van Bergen ons mee naar het debat rond leprabestrijding in Nederlands-Indië in de negentiende en twintigste eeuw en laat hij zien hoe de angst voor deze ziekte een koloniale dimensie had.

Hij betoogt dat dit debat werd gedomineerd door drie sentimenten. Ten eerste was er medische onzekerheid over de oorzaak van de aandoening. Was die besmettelijk of erfelijk? Verder was er angst voor de leproos, waarbinnen raciale denkbeelden een rol speelden. En ten derde was er zuinigheid. Omdat lepra een ziekte was die met name de niet-westerse bevolking trof en dus minder als een gevaar werd gezien voor de Europese overheersers, zag de koloniale overheid het nut er niet van in om al te veel geld aan de bestrijding ervan te betalen.

Over de spreker

Leo van Bergen (1959) is een medisch historicus. In 1994 promoveerde hij op een studie over het Nederlandse Rode Kruis en het vraagstuk van oorlog en vrede. Zijn specialismen zijn de relatie tussen oorlog en geneeskunde en koloniale geneeskunde. In het kader van dat laatste publiceerde hij in 2018, als onderdeel van het NWO-project *Leprosy and Empire*, een boek over lepra en leprabestrijding in Nederlands-Indië.

Woensdag 7 oktober

15:00 uur Lezing (inloop vanaf 14:30)

16:00 uur Vragen

16:30 uur Einde

Afbeeldingen

1. Portretfoto: Leo van Bergen (foto: Birgit de Roij)
2. Afbeelding: Tekening van een leprapatiënt, *Geneeskundig Tijdschrift Nederlandsch-Indië*, 1855.

Koloniale ideeën over planten en mensen op Sumatra en in Wageningen, 1909-1920

Door Larissa Schulte Nordholt

Ideeën over ras, klimaat en lichaam stonden aan de basis van de koloniale hiërarchie in Nederlands-Indië. Zo werd er lang gedacht dat Europeanen degenererden als ze te lang in de tropen zouden verblijven, en werden Indonesiërs regelmatig met apen vergeleken. Koloniale macht vermengde zich zo met wetenschappelijke ideeën over genetica.

De carrière van Jan Antonie Honing, onderzoeker in de plantengenetica, illustreert dit. In 1909 reisde Honing af naar Medan, op Sumatra. Daar zou hij elf jaar blijven om te werken aan het proefstation voor de tabak, gefinancierd door de tabaksplantages in Deli. Het ging er daar hard aan toe: contractarbeiders kregen regelmatig lijfstraffen en er heerste een strakke raciale hiërarchie. Om zich staande te houden als wetenschapper tussen de planters, werd ook Honing steeds ruwer, blijkt uit zijn brieven naar huis. Hoe keek Honing naar de planten en mensen op Sumatra? En welk beeld nam hij in 1920 mee naar Nederland, toen hij hoogleraar werd aan de Wageningse hogeschool? Daarover vertelt Larissa Schulte Nordholt in haar lezing.

Over de spreker

Larissa Schulte Nordholt is historicus, verbonden aan de Universiteit Leiden en de Wageningen Universiteit. Haar werk richt zich op de geschiedenis van koloniale en postkoloniale kennis. In het voorjaar van 2027 verschijnt haar boek over de koloniale geschiedenis van de Wageningen Universiteit.

Woensdag 7 oktober

19:00 uur: Lezing (inloop vanaf 18:30)

20:00 uur: Vragen

20:30 uur: Einde

Afbeeldingen

1. Portretfoto: Larissa Schulte Nordholt (foto: Jeroen Breekveldt)
2. Tabaksaanplant in heuvelachtig terrein van het Deli Proefstation, vermoedelijk bij Medan, circa 1915. Fotograaf onbekend (collectie universitaire bibliotheken Leiden: KITLV 18437).

Van koppensnellen tot hoofdengeld

Het belaste lichaam in Nederlands-Indië

Door Maarten Manse

Lichaam en geest waren voor het Nederlandse koloniale bestuur nauw verbonden met belastingheffing. In verschillende delen van Nederlands-Indië werd de belastingplichtige leeftijd van jongens vastgesteld door een touwtje om hun borst te leggen: paste hun hoofd nog door de verkregen lus, dan golden zij als te jong; zo niet, dan moesten zij arbeidsdiensten verrichten en belasting betalen. Dit ogenschijnlijk eenvoudige ritueel laat zien hoe het lichaam onderdeel werd van koloniale bestuurspraktijken.

Maarten Manse bespreekt in zijn lezing hoe belastingheffing een koloniaal instrument werd om mensen te registreren, meten, classificeren en disciplineren. Koloniale ambtenaren schreven belastingen een 'beschavende' en opvoedende werking toe. Via belastingen en gedwongen arbeidsdiensten hoopten zij bestaande gebruiken en sociale verhoudingen te veranderen: van slavernij en herendiensten tot communale landbouw en, in de ogen van koloniale bestuurders, zelfs geweld en koppensnellen. Belastingheffing was daarmee niet alleen een kwestie van financiën, maar ook van het vormen van lichamen, gedrag en mentaliteit. Aan de hand van voorbeelden uit heel Indonesië laat deze lezing zien hoe fiscale maatregelen onderdeel werden van bredere koloniale ambities om de samenleving te ordenen, te hervormen en te beheersen.

20

Over de spreker

Maarten Manse is historicus en gespecialiseerd in kolonialisme in Azië. Hij is momenteel postdoctoraal onderzoeker aan de Linnaeus University in Zweden, waar hij onderzoek doet naar politieke verdragen in Indonesië in de zeventiende tot en met de twintigste eeuw.

Donderdag 8 oktober

15:00 uur: Lezing (inloop vanaf 14:30)

16:00 uur: Vragen

16:30 uur: Einde

21

Afbeeldingen

1. Portretfoto: Maarten Manse (foto: Berardo Ribeiro de Almeida)
2. Afbeelding: In Palembang, Sumatra, worden jongens gemeten en gekeurd om te bepalen of ze in aanmerking komen voor herendiensten, 1938. Fotograaf onbekend (collectie Nationaal Museum van Wereldculturen, TM-10001540).

Vergeten plekken, vergeten mensen

Door Leendert van der Valk

Wat we denken te weten over het Nederlands slavernijverleden, is slechts een fractie van het volledige verhaal. Achter het bekende narratief van de trans-Atlantische mensenhandel gaat een wereldwijde geschiedenis schuil van ontvoering, uitbuiting en vergeten levens. Die geschiedenis strekt zich uit van Afrika tot Azië en Amerika, van 1595 tot in de twintigste eeuw.

In zijn lezing over ‘Vergeten plekken, vergeten mensen’ brengt journalist Leendert van der Valk de werkelijke omvang van dit verleden in kaart. Hij voert ons langs onbekende gebieden waar Nederlanders mensen tot slaaf maakten en geeft een stem aan hen die eeuwenlang buiten beeld bleven: twee jongens uit Madagaskar, een Indiase moslima in Zuid-Afrika, inheemse kinderen op Aruba. Zij zijn de gidsen in een reis door de vergeten hoofdstukken van de Nederlandse slavernijgeschiedenis.

22

Over de spreker

Leendert van der Valk is onderzoeksjournalist. Voor NRC schrijft hij vooral over muziek, voor *De Groene Amsterdammer* over de doorwerking van het koloniaal verleden. Daarnaast is hij docent journalistiek aan de UvA. Onlangs kwam van hem *Vergeten plekken, vergeten mensen – een atlas van het slavernijverleden* uit.

Het boek beargumenteert met nieuw onderzoek en nieuwe cijfers dat het Nederlands slavernijverleden veel omvangrijker is dan vaak wordt gedacht. Eerder schreef Leendert de muziekboeken *Duivelsmuziek* en *Voudou*.

Donderdag 8 oktober

19:00 uur: Lezing (inloop vanaf 18:30)

20:00 uur: Vragen

20:30 uur: Einde

23

Afbeeldingen

1. Portretfoto Leendert van der Valk (foto: Marieke Wijntjes)
2. Afbeelding: Omslag van *Vergeten plekken, vergeten mensen* (Boom, 2026).

Gehoorzaam aan God, tot de laatste man

De militaire geestelijke verzorging tijdens de Indonesische Onafhankelijkheidsoorlog

Door Koos-jan de Jager

God had Nederland geroepen om de koloniale orde te herstellen, zo luidde de boodschap van de vierhonderd predikanten en aalmoezeniers die de Nederlandse troepen vergezelden tijdens de Indonesische Onafhankelijkheidsoorlog (1945-1949). In deze lezing gaat Koos-jan de Jager in op de rol van predikanten en priesters aan het front in Indonesië. Zij waren aangesteld om het moreel en de krijgsgeschiedenis onder de troepen te versterken. Hoe taxeerden zij de Indonesische revolutie? Hoe keken zij naar het militaire geweld, waarvan ze bijna dagelijks getuige waren? Uit de archieven komt een nieuw, soms schokkend beeld van de betrokkenheid van de Nederlandse kerken bij de oorlog in Indonesië.

Over de spreker

Koos-jan de Jager studeerde geschiedenis in Utrecht en Amsterdam. Hij promoveerde in 2025 aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Bij Boom Uitgevers verscheen *Oorlog zonder genade* over de rol van de Nederlandse kerken tijdens de Indonesische onafhankelijkheidsoorlog. Hij werkt als docent-onderzoeker aan de Christelijke Hogeschool Ede.

Vrijdag 9 oktober

15:00 uur: Lezing (inloop vanaf 14:30)

16:00 uur: Vragen

16:30 uur: Einde

Afbeeldingen

1. Portretfoto: Koos-jan de Jager (foto: Froukje Vernooij)
2. Afbeelding: Protestantse kerkdienst aan het front bij Soerabaja, zittend op zandzakken en benzineblikken, 7 november 1946. Fotograaf: Hugo A. Wilmar (collectie Nederlands Instituut voor Militaire Historie, 2174-1515).

Ervaringen van gewetensnood bij veteranen

Door Sanneke Brouwers

Oorlog heeft grote impact op mensen: zij kunnen lichamelijk gewond raken en geestelijk klachten ontwikkelen als gevolg van een traumatische oorlogservaring (PTSS). De confrontatie met geweld, machteloosheid en menselijk lijden kan ook zorgen voor morele problemen. Een militair kan niet altijd zelf handelen, maar moet orders uitvoeren. Maar wat als die botsen met individuele overtuigingen?

Dat geweld en gewetensnood met elkaar te maken hebben, is al zo oud als de oorlog zelf, maar de laatste tijd staat de morele belasting van het militaire beroep meer onder de aandacht. Daarbij worden vaak de woorden *moral distress* (morele nood) of *moral injury* (morele verwonding) gebruikt. In haar promotieonderzoek onderzocht Sanneke de morele belasting van militairen. In deze lezing bespreekt ze wat voor ervaringen dit precies zijn en hoe veteranen omgaan met moreel problematische situaties.

26

Over de spreker

Sanneke Brouwers werkt als geestelijk verzorger voor het Nederlandse Veteraneninstituut. Ze studeerde theologie aan de Radboud Universiteit en promoveerde onlangs bij de Tilburg School of Catholic Theology.

Vrijdag 9 oktober

19:00 uur: Lezing (inloop vanaf 18:30)

20:00 uur: Vragen

20:30 uur: Einde

27

Afbeeldingen

1. Portretfoto: Sanneke Brouwers (foto: Werry Crone)
2. Afbeelding: Twee veteranen bij NIM Roermond. Fotograaf: Bram Verstraelen.

Verscheepte planten & Indonesische tuinen

Gedigitaliseerde beelden uit de negentiende eeuw

Door Roderick Bouman

Botanische tuinen hebben een lange geschiedenis met het uitwisselen van planten voor onderzoek, onderwijs en natuurbehoud. Vooral in de negentiende eeuw lag de nadruk sterk op het verkennen van Indonesië, waarbij ook nieuwe tuinen werden gesticht op Java.

Recent is de collectie glasnegatieven van de Hortus Botanicus Leiden gedigitaliseerd. Tussen dit historische materiaal zaten twee series over Indonesië die zich focussen op de botanische tuinen van Bogor en Cibodas, maar ook oerwouden in de omgeving en de teelt van kina bomen. Met behulp van het archief van de Hortus Botanicus Leiden kunnen we kijken naar welke planten werden uitgewisseld en komen we meer te weten over de koloniale geschiedenis van Leiden. In zijn lezing gaat Roderick Bouman in op de uitwisselingen van planten via de Hortus Botanicus Leiden en bij historische beelden uit Indonesië maakt hij een vergelijking met hoe een aantal plekken er vandaag de dag uit zien.

Over de spreker

Roderick Bouman werkt als onderzoeker en wetenschappelijk collectiebeheerder bij de Hortus Botanicus Leiden. Hij combineert het beheer van de levende collecties en archieven met onderzoek naar plantenevolutie en botanische geschiedenis, met name in de negentiende eeuw.

Zaterdag 10 oktober

15:00 uur: Lezing (inloop vanaf 14:30)

16:00 uur: Vragen

16:30 uur: Einde

Afbeeldingen

1. Portretfoto: Roderick Bouman (foto: Simone Both)
2. Afbeelding: De Cibeureum waterval in de buurt van Cibodas botanical garden, rond 1896. Fotograaf: Carl Schröter (collectie Hortus Botanicus Leiden).

De Natuurkundige Commissie in Nederlands-Indië (1820-1850)

Door Pieter van Wingerden

Na de val van Napoleon werd de kaart van Europa opnieuw getekend. In de nieuwe geopolitieke situatie moest het jonge Koninkrijk der Nederlanden zich bewijzen tegenover de andere Europese machten. De nieuwe koning, Willem I, besloot om de glorie van het Nederlandse rijk te bezingen en te laten zien hoe rijk de koloniën waren.

Wetenschap had daarin een belangrijke rol. In 1820 werden de eerste natuurwetenschappers naar Nederlands-Indië gestuurd om de natuurlijke schatten van een koloniale staat in opbouw te beschrijven. Die schatten kwamen terecht bij 's Rijks Museum van Natuurlijk Historie, de voorganger van Naturalis. Al gauw werd de Natuurkundige Commissie geplaagd door ellende en tegenslag. Maar zolang mensen belang hadden bij wat de Commissie produceerde, duurde het project voort. Hoe verhiel de Natuurkundige Commissie zich tot het kolonialisme? Hoe raakte de wetenschap steeds meer ingebed in de koloniale machtsstructuur? Daarover vertelt Pieter van Wingerden in zijn lezing.

Over de spreker

Pieter van Wingerden werkt als collectiespecialist bij de Rijksuniversiteit Groningen. Hij is in 2023 in Leiden gepromoveerd op een onderzoek naar de Natuurkundige Commissie en vertelde daarover in *De Postkoloniale Podcast*. In 2025 publiceerde hij *The Natuurkundige Commissie in the Netherlands Indies (1820-1850)* bij uitgeverij Brill. In zijn verdere onderzoek richt zich op het snijvlak tussen kolonialisme en wetenschap.

Zaterdag 10 oktober

19:00 uur: Lezing (inloop vanaf 18:30)

20:00 uur: Vragen

20:30 uur: Einde

Afbeeldingen

1. Portretfoto: Pieter van Wingerden
2. Afbeelding: Een Indonesische man laat een slang zien aan twee leden van de Natuurkundige Commissie. Kunstenaar: Pieter van Oort (uit: J.A. Susanna *Verhandelingen over de natuurlijke geschiedenis der Nederlandsche overzeesche bezittingen*. Leiden: S. & J. Luchtmans en C. C. Van der Hoek, 1839-1847).

MUSEUM

BRONBEEK

Velperweg 147

6824 MB Arnhem

0889 - 563 555

www.bronbeek.nl

loket.bronbeek@mindef.nl

 [instagram.com/museumbronbeek](https://www.instagram.com/museumbronbeek)

 [facebook.com/museumbronbeek](https://www.facebook.com/museumbronbeek)

